

Θεωρητικές θέσεις για το Κράτος, την εξουσία και την μισθωτή εργασία

*«Αν επομένως αντέχει κάποιος να είναι φιλόσοφος στην υπηρεσία του κράτους, πρέπει επιπλέον να αντέξει το να τον βλέπουν σαν να έχει εγκαταλείψει κάθε προσπάθεια αναζήτησης της αλήθειας σε όλες τις κρυφώνες της. Όσο είναι ευνοημένος και έχει μια απασχόληση, πρέπει το λιγότερο να αναγνωρίζει κάτι ανώτερο από την αλήθεια: το κράτος. Κι όχι μόνο το κράτος, αλλά, συγχρόνως, όλα όσα το κράτος απαιτεί για την ευημερία του: φερ' ειπείν, μια ορισμένη μορφή θρησκείας, κοινωνικής τάξης πραγμάτων, στρατιωτικής συγκρότησης – όλα τα πράγματα που έχουν γραμμένο πάνω τους ένα *noli me tangere* [μην αγγίζετε]. Μπορεί ένας πανεπιστημιακός φιλόσοφος να έχει ξεκαθαρίσει το συνολικό εύρος των υποχρεώσεων και των περιορισμών του; Δεν το γνωρίζω. Αν κάποιος ο έχει κάνει και παραμένει, μολαταύτα, δημόσιος υπάλληλος, τότε είναι, σε κάθε περίπτωση, κακός φίλος της αλήθειας. Αν δεν το έχει κάνει ποτέ, τότε θα έλεγα πως εξακολουθεί να μην είναι φίλος της αλήθειας».*

Φρίντριχ Νίτσε, «Παράκαιροι Στοχασμοί»

1. Το σύγχρονο αντιπροσωπευτικό Κράτος είναι πιο ολοκληρωτικό από τις προηγούμενες ιστορικές εκδοχές της κρατικής μορφής. Και αυτό γιατί οι διάφορες ενσαρκώσεις που έλαβε το κράτος σε προηγούμενες ιστορικές περιόδους (ρωμαϊκή αυτοκρατορία, βυζαντινή θεοκρατική απολυταρχία, συγκεντρωτικές μοναρχίες, φιλελεύθερες ολιγαρχίες, φασιστικές & στρατιωτικές δικτατορίες) δεν έκρυβαν ότι εξυπηρετούσαν και προάσπιζαν μορφές κοινωνικής οργάνωσης που ήταν αποκάλυπτα, μέχρι και υπερήφανα, ταξικές. Μάλιστα, κωδικοποιούσαν και κανοναρχούσαν αυτές τις ταξικές διακρίσεις στο νομικό πλαίσιο που ρύθμιζε τις κοινωνικές σχέσεις και παγίωνε την άνιση κατανομή της δύναμης ανάμεσα στα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες κι έτσι τις κατοχύρωναν θεσμικά. Για παράδειγμα, πέρα από τις επίσημες ιδιοκτησιακές σχέσεις που ήταν και τυπικά ιεραρχικές (π.χ., η σχέση εξάρτησης γαιοκτήμονα – χωρικού / πέονα στο προεπαναστατικό Μεξικό του Ντίαζ που μεταφραζόταν σε καθεστώς δουλείας για τον χωρικό) και την άνιση κατανομή του κοινωνικού πλούτου (πράγμα που ισχύει και σήμερα), κατά την περίοδο της φεουδαρχίας η κατανομή των ατόμων σε ένα σύστημα κοινωνικών καστών είχε αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο αυτά αντιμετωπιζόνταν από τον νόμο. Παρομοίως, η μαρτυρία ενός νέγρου στις ΗΠΑ την εποχή της κυριαρχίας των φυλετικών διακρίσεων είχε μειωμένη βαρύτητα σε ένα δικαστήριο σε σύγκριση με την μαρτυρία ενός λευκού.
2. Σε φανερή αντιδιαστολή με τα παραπάνω, το σύγχρονο συνταγματικό κράτος έχει πείσει τους πάντες ότι είναι ένα ουδέτερο και ταξικά αμερόληπτο διοικητικό όργανο και ότι επιτελεί ρόλο καλοπροαίρετου διαιτητή ανάμεσα στα στρώματα που ανταγωνίζονται μεταξύ τους και προσπαθούν να επικρατήσουν στο πλαίσιο της Κοινωνικής Πάλης που συνιστά δομικό χαρακτηριστικό κάθε ετερόνομης κοινωνίας. Έτσι, κάνοντας επίκληση στον ιδεολογικό μύθο της τυπικής ισονομίας, υπερασπίζεται το δικαίωμα για την σύναψη «ελεύθερων συμβάσεων» ανάμεσα σε μια εταιρεία κι έναν εργαζόμενο, απονέμοντας τους τον τίτλο των ισότιμων συμβαλλόμενων μερών, χωρίς ωστόσο να λαμβάνει υπόψιν την ασυμμετρία δύναμης που εκ των πραγμάτων υπάρχει ανάμεσα στους δύο. Κατόπιν τούτου, καταλήγει να κατοχυρώνει την ανισοκατανομή της δύναμης και να εξυπηρετεί μέσω της αντικειμενικής του λειτουργίας την αναπαραγωγή της κυριαρχίας του ισχυρότερου.
3. Το Κράτος είναι ασύμβατο με την δημοκρατία, αφού και μόνο η ύπαρξη του ως αυτοτελής γραφειοκρατικός οργανισμός διαχωρισμένος από την κοινωνία, έρχεται εκ των πραγμάτων σε σύγκρουση κι εξυπονεί την καταστολή οποιασδήποτε ελεύθερης βούλησης ή αυθόρμητης κοινωνικής τάσης που μπορεί να βρει έκφραση μέσα από αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες. Υπό αυτή την έννοια, το «λαϊκό κράτος» δεν μπορεί παρά να συνιστά αποκύημα της φαντασίας των επαγγελματιών

εξουσιαστών της Αριστεράς, αν με αυτόν τον όρο επιθυμούμε να ορίσουμε μια κρατική μορφή που τίθεται στην υπηρεσία των ετεροκαθοριζόμενων στρωμάτων της κοινωνίας, αντί να τα κυβερνά και να τα διαφεντεύει. Ούτε η αντίληψη της κρατικής μηχανής σαν διοικητικού οργάνου είναι ταξικά ουδέτερη, αφού η οποιαδήποτε μορφή γραφειοκρατικής διοίκησης ασκείται σε συμφωνία με μια προκαθορισμένη πολιτική αντίληψη αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο και τις πολιτικοοικονομικές δομές σύμφωνα με τις οποίες οργανώνεται η κοινωνική συμβίωση κι εκπληρώνονται οι βασικές λειτουργίες της υλικής αναπαραγωγής της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, η κρατική διοίκηση ασκείται σε απόλυτη σύμπνοια με το κυρίαρχο κοινωνικό παράδειγμα και αυτό θα σπεύσει να υπερασπιστεί όταν οι συνθήκες που επιτρέπουν την ομαλή αναπαραγωγή του διασαλευτούν.

4. Έτσι, δεν υπάρχει κράτος που να μπορεί να συνυπάρξει με την κοινωνική αυτοδιεύθυνση, γιατί αν υπάρχει αυτοδιεύθυνση σε μαζική κοινωνική κλίμακα, τότε εκλείπει η αναγκαιότητα για την ύπαρξη του κράτους. Από αυτή την άποψη, εξόχως προβληματική είναι και η ύπαρξη της μορφής-κόμμα σε σχέση με τις κοινωνικές ομάδες που υποτίθεται πως εκπροσωπεί και τις κοινωνικές διεργασίες που υποτίθεται ότι εκφράζει. Γιατί αν το κόμμα είναι πραγματικά ανοικτό προς τις κοινωνικές διεργασίες, τότε δεν νοείται να οργανώνεται ως ξεχωριστός πολιτικός φορέας, που τοποθετείται απέναντι στην κοινωνία αυτή καθ' εαυτή και στα όργανα που αυτή έχει συγκροτήσει προκειμένου να δημιουργήσει τις κοινωνικές συνθήκες για την αυτοθέσμιση της. Κατά την άποψη μας, είναι κάτω από το βάρος της παραπάνω διαπίστωσης που θα πρέπει να αξιολογηθεί η συνεισφορά των ρευμάτων του συμβουλευτικού κομμουνισμού στην εναλλακτική παράδοση της αυτονομίας και να δοθεί η πρέπουσα σημασία στην αποτυχία τους να απαλλαγούν ολοκληρωτικά από την ιδέα του κόμματος και να πραγματοποιήσουν το πολιτικό άλμα προς την μεριά ενός συνειδητοποιημένου ρεύματος του κοινωνικού αναρχισμού.
5. Η ιστορία της πολιτικής φιλοσοφίας είναι σε μεγάλο βαθμό η ιστορία μιας ατέρμονης και μάταιης περιπλάνησης. Όλα τα πολιτικά συστήματα και οι πολιτειακοί θεσμοί που προτάθηκαν κατά καιρούς από κλασικούς πολιτικούς στοχαστές και φιλοσόφους, είχαν σαν σκοπό να εφεύρουν την βέλτιστη μορφή διακυβέρνησης και να εγκαθιδρύσουν επί της γης την «τέλεια» πολιτεία. Παρόλα αυτά, η ταπεινή άποψη μας είναι ότι στην προσπάθεια τους αυτή, σχεδόν όλοι οι μεγάλοι στοχαστές υπέπεσαν στο ίδιο θεμελιώδες σφάλμα. Και αυτό γιατί ελάχιστοι από αυτούς μπόρεσαν να ανυψωθούν πάνω από τις προκαταλήψεις της εποχής τους και να πάνε κόντρα σε κατεστημένες αντιλήψεις που διαμόρφωναν το γενικό πλαίσιο του πεδίου μέσα στο οποίο εκτυλίχθηκε η φιλοσοφική τους έρευνα. Έτσι, αφού πρώτα προσέγγιζαν το κοινωνικό ζήτημα με όρους αναζήτησης μιας «καλής κυβέρνησης», αναγνώριζαν εμμέσως ή ρητά την αναγκαιότητα για την ύπαρξη μιας συγκεντρωτικής και ενιαίας εξουσίας που θα ύψωνε το ανάστημα της απειλητικό πάνω από την κοινωνία, λειτουργώντας σαν έσχατος εγγυητής για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, η οποία υπονομεύεται από τον διαρκή ανταγωνισμό ανάμεσα στα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες. Για εκείνους τους κλασικούς φιλοσόφους του αστικού πολιτισμού, οι άνθρωποι φαίνεται ότι συνήλθαν σε κοινωνίες όχι για να αλληλοβοηθηθούν και να βελτιώσουν τις υλικές συνθήκες της συλλογικής ύπαρξής τους, αλλά προκειμένου να ανταγωνίζονται αναμεταξύ τους και ο ένας να υποδουλώσει τον άλλον στο μονοπώλιο της υπέρτερης φυσικής του δύναμης. Αφήνοντας κατά μέρος το γεγονός ότι η αντίληψη αυτή του γενικευμένου πολέμου όλων εναντίον όλων, δεν εξηγεί ικανοποιητικά ποια ήταν η αρχική κινητήρια δύναμη που ώθησε τους ανθρώπους να επιδιώξουν την συνένωση τους σε κοινωνίες, οι κλασικοί πολιτικοί διανοητές αίφνης βρέθηκαν αιχμάλωτοι αυτής της παράλογης ερμηνείας τους περί της «φυσικής κατάστασης» του ανθρώπου. Έχοντας πρώτα εκθρέψει το τέρας της πολιτικής εξουσίας, υποχρεώθηκαν ύστερα να επιδοθούν σε έναν δονκιχωτικό αγώνα για να θέσουν υπό έλεγχο το πολιτικό έκτρομα που αυτοί οι ίδιοι είχαν δημιουργήσει. Η «τέχνη» της πολιτικής και η πολιτική φιλοσοφία θεωρήθηκαν ότι συνιστούσαν την επιστήμη της μελέτης και της διαχείρισης της πολιτικής εξουσίας και ο κάθε επίδοξος διανοητής που αξίωνε αναγνώριση από τον συντεχνιακό κύκλο που αποτελούσε την κατεστημένη διάνοξη, καθώς και την ανάλογη «επαγγελματική» ασφάλεια που ήταν σε θέση να παράσχουν οι

φορείς της θεσμισμένης κυριαρχίας, εκκινούσε από την αφετηρία της διαχείρισης της εξουσίας, αντί της κατάργησής της, έτσι ώστε να διατυπώσει τους θεωρητικούς προβληματισμούς του. Μόνο κάποιοι αντάρτες στοχαστές, αιρετικοί στις αντιλήψεις κι ως επί το πλείστον λιποτάκτες της κοινωνικής τάξης τους, κατόρθωσαν μέσα από τους στοχασμούς τους να φτάσουν στο συμπέρασμα ότι εξουσία και τυραννία είναι έννοιες ταυτόσημες.

6. Η απόπειρα να τιθασεύσει κανείς την εξουσία, να την κρατά σε κατάσταση μόνιμης καταστολής, ενώ παράλληλα την διατηρεί στην ανώτερη βαθμίδα της ιεραρχικής διάρθρωσης της κοινωνίας, είναι το ίδιο ανέφικτη με μια απόπειρα να τετραγωνίσει κανείς τον κύκλο. Και τούτο γιατί όλες οι εξουσίες, ακόμη κι αν αυτοαποκαλούνται «λαϊκές» ή «δημοκρατικές» σε μια απελπισμένη προσπάθεια να εξωραϊσουν το κτηνώδες προσωπίο τους, τείνουν από την φύση τους να διεκδικούν για λογαριασμό τους την μέγιστη ελευθερία κινήσεων και την ανεξαρτητοποίηση τους από τους θεσμικούς μηχανισμούς που φτιάχτηκαν για να τις περιορίζουν, έτσι ώστε να μπορούν ελεύθερα να επιβάλλουν τη βούληση τους και να επιτελούν αποτελεσματικότερα και χωρίς εμπόδια τον ρόλο για τον οποίο οι κοινωνίες εμφανίζονται ιστορικά να αποδέχονται παθητικά, ή ακόμη και να επιζητούν ενεργά, τη θεσμοποίηση τους. Από αυτή την άποψη, η αναζήτηση της ελευθερίας σε μια ετερόνομη κοινωνία μπορεί μόνο να έχει την έννοια της υπακοής στον «νόμιμο» αφέντη. Δεν θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι παρουσιάζει ομοιότητες με την αναζήτηση του άγιου δισκοπότηρου, αφού η συνύπαρξη με οποιαδήποτε φορέα κυριαρχίας είναι αδύνατη και από τη φύση της συγκρουσιακή για τα στρατευμένα κοινωνικά υποκείμενα που απαιτούν την αυτονομία τους και άρα την χειραφέτηση τους από αυτή ακριβώς την θεσμισμένη κυριαρχία. Από την άλλη, η αξίωση για μια κοινωνία όπου η κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στον συνάνθρωπο του θα έχει εξαλειφτεί και η εξουσία θα κατανέμεται ισομερώς ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας, προσλαμβάνει την βεβαιότητα μαθηματικού αξιώματος, εύκολα επαληθεύσιμου μέσα από την μέθοδο του ελεύθερου στοχασμού και των υποδείξεων της ίδιας της κοινής λογικής. Για να το πούμε διαφορετικά, ακόμη κι αν προσκυνάγαμε μπροστά στον βωμό του ειδώλου της εξουσίας, ακόμη κι αν θεωρούσαμε ότι κοινωνία χωρίς κυβέρνηση δεν μπορεί να υπάρξει, είναι η ίδια η κοινή λογική που μας οδηγεί υποχρεωτικά στο αντίθετο συμπέρασμα.
7. Οι κυβερνήσεις προκαλούν την ανάγκη για αύξηση της αστυνόμευσης / καταστολής μέσω μιας πολιτικής που αυξάνει τις ανισότητες και την φτώχεια, και κατ' επέκταση τις συμπεριφορές που ταξινομούνται επίσημα σαν «παραβατικές» και «εγκληματικές», με τον ίδιο τρόπο που, σαν άλλος Νέρωνας, θα έβαζαν συστηματικά φωτιά στις ίδιες τους τις πόλεις για να ισχυριστούν έπειτα ότι χρειαζόμαστε αύξηση του προσωπικού στο σώμα των πυροσβεστών. Μία κάποια αστυνόμευση ίσως να είναι αναγκαίο κακό όσο διαρκούν οι συνθήκες του κανιβαλικού καπιταλισμού, ωστόσο είναι εντελώς μυωπικό και κοντόθωρο να εφιστά κανείς την προσοχή στον κίνδυνο της «εγκληματικότητας», χωρίς να αγωνίζεται παράλληλα για την κατάργηση της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο.
8. Η εργασία μετατρέπεται σταδιακά σε έναν ακραία συντηρητικό κοινωνικό θεσμό. Η ριζική αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στην μισθωτή εργασία, σαν σχέση της παραγωγής από την μία, και στην εξέλιξη της τεχνολογίας, σαν δύναμη της παραγωγής από την άλλη, δεν καθίσταται πουθενά πιο φανερή από την αντίφαση που δημιουργείται χάρη στη δυνατότητα για μια ελεύθερη πρόσβαση και διανομή στα προϊόντα της καλλιτεχνικής βιομηχανίας μέσω της ευρέως διαδεδομένης χρήσης των εφαρμογών του δημιουργικού λογισμικού. Για παράδειγμα, πρόσφατα «κατέβηκε» ιστότοπος απ' όπου οι χρήστες μπορούσαν να παρακολουθούν δωρεάν κινηματογραφικές ταινίες, ενώ οι διαχειριστές της ιστοσελίδας υφίστανται την κρατική καταστολή και τις ποινικές διώξεις του κράτους σύμφωνα με τους νόμους περί πειρατείας, κλπ. Οι συστημικές φυλλάδες σπεύδουν να υπερασπιστούν ιδεολογικά την ποινικοποίηση της ελεύθερης ανταλλαγής στο διαδίκτυο, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για μια πρακτική που συντελεί

στην απώλεια κερδών για την βιομηχανία του θεάματος κι έτσι βάζει σε κίνδυνο τις δουλειές των εργαζόμενων που απασχολούνται στον συγκεκριμένο τομέα. Παρόλα αυτά, είναι τόσο λογικό να απαιτούμε την μη-χρήση τεχνολογικών μέσων που είναι ικανά να διασφαλίσουν τη δωρεάν πρόσβαση σε αγαθά που εξ ορισμού προορίζονται για μαζική κατανάλωση, όσο λογικό θα ήταν να απαιτήσουμε την απόσυρση των αυτοκινήτων επειδή η εμφάνισή τους οδήγησε αναπόφευκτα στην παρακμή το επάγγελμα των αμαξιάδων. Ή να ζητήσουμε την εγκατάλειψη της επιστημονικής έρευνας γύρω από την εύρεση του φαρμάκου κατά του καρκίνου, επειδή η ανακάλυψη οριστικής και αποτελεσματικής θεραπείας θα έθιγε τα συμφέροντα των εργαζόμενων στα νοσοκομεία που μέχρι σήμερα αναλαμβάνουν την κοστοβόρα (και δυστυχώς κατά το μεγαλύτερο μέρος μάταιη) περίθαλψη εκείνων που πάσχουν από την νόσο. Και φυσικά δεν μιλάμε εδώ για τα άμεσα συμφέροντα των εργαζόμενων, αλλά για έμμεσα συμφέροντα, τα οποία εκδηλώνονται ως συνάρτηση της εξαρτημένης φύσης της εργασίας μέσα στο θεσμικό πλαίσιο του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Η αντικοινωνική διάσταση που δείχνει να προσλαμβάνει ο θεσμός της μισθωτής εργασίας μέσα σε συνθήκες απόλυτης υποτέλειας έναντι του κεφαλαίου που συνεπιφέρει η κρίση του καπιταλισμού και η γενικευμένη επίθεση των ελίτ εναντίον των ετεροκαθοριζόμενων στρωμάτων, εκδηλώθηκε και στις Σκουριές όπου το σωματείο των μεταλλωρύχων τάχθηκε αναφανδόν με το μέρος των οικονομικών ελίτ στην προσπάθειά τους για περαιτέρω εμπορευματοποίηση της γης και καταστροφή του τοπικού οικοσυστήματος για χάρη της κερδοφορίας των πολυεθνικών και της εγχώριας πλουτοκρατίας. Όπως και να έχει, σε αμφοτέρως τις περιπτώσεις το λεγόμενο «δικαίωμα στην εργασία» λειτουργεί περισσότερο σαν μια δύναμη καταστροφής και σαν παράγοντας κοινωνικής οπισθοδρόμησης, παρά σαν παράμετρος που εντάσσεται αυτούσια στις χειραφετικές προοπτικές που εμπεριέχονται στην εξέλιξη των παραγωγικών δυνάμεων. Η παρούσα φάση της ανάπτυξης των τεχνολογικών μέσων της παραγωγής φαίνεται πως καθιστά την μισθωτή εργασία παρωχημένη. Δεν είναι μόνο ότι η μισθωτή εργασία στέκεται εμπόδιο στην ελεύθερη πρόσβαση του καθενός στον κοινωνικό πλούτο που εν πολλοίς παράγεται ερήμην της, αλλά ότι προσκολλημένη σε έναν ιεραρχικό κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, διεκδικεί την διατήρηση του καθεστώτος της οικονομίας της αγοράς στην οποία οι δυνάμεις της εργασίας κατέχουν υποδεέστερη, υποτελή θέση. Από αυτή την άποψη, είτε θα υπάρξει μια εκτροπή προς το συντεχνιακό πνεύμα και τον νέο-λουδιτισμό, ή θα έχουμε ταξική αφύπνιση των προλετάρων, μέσα από την έγερση μιας συλλογικής αξίωσης για πλήρη αποσύνδεση της μισθωτής εργασίας από το δικαίωμα στην ζωή. Αξίωση που θα πρέπει να τεθεί με τους μαζικούς ταξικούς όρους ενός συνειδητοποιημένου αντισυστημικού κινήματος που θα περιλαμβάνει στις τάξεις του όχι μόνο τους εργαζόμενους, αλλά τα προλεταριακά στρώματα στο σύνολο τους.

<https://antisystemic.wordpress.com/2016/01/17/%ce%b8%ce%b5%cf%89%cf%81%ce%b7%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ad%cf%82-%ce%b8%ce%ad%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%bf-%ce%ba%cf%81%ce%ac%cf%84%ce%bf%cf%82-%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%ce%be/>